

Ansvarig Säkerhetschef	Upprättad av Säkerhetssamordnaren	Berörda verksamheter Östra Göinge kommun, SBVT	Fastställt datum KF 2023-12-14 § 109
Dokumentnamn KFS 106 – Nödvattenplan för Östra Göinge kommun	Reviderad		Diarienummer KS 2023-01491

Nödvattenplan Östra Göinge kommun

Inledning och bakgrund

Nödvattenplanering är en del av samhällets krisberedskap. För att minimera konsekvenserna vid en eventuell störning i dricksvattenförsörjningen krävs planering och samverkan mellan kommuner och verksamhetsutövare kring nödvattenplanering.

Kommunens nödvattenplan har tagits fram för att höja Östra Göinges kommuns förmåga att hantera en störning i dricksvattenförsörjningen.

Syfte och mål

Syftet med nödvattenplanen är att Östra Göinge kommun och Skåne Blekinge Vattentjänst AB (SBVT) ska ha en gemensam beredskap vid störningar i vattenförsörjningssystemet. Vidare är syftet även att klargöra en distributionsplan, prioritering av verksamheter samt identifiera vilka materiella resurser som krävs.

Målet med nödvattenplanen är att stärka kommunens förmåga till att förbygga och hantera störningar i vattenförsörjningen på ett sådant sätt som minimerar risker för människors liv och hälsa samt samhälles funktionalitet. Nödvattenplanen ska även tydliggöra mandat och ansvarsförhållanden vid nödvattenförsörjning.

Aktuell lagstiftning

Lagstiftning som främst har tagits i beaktande vid nödvattenplaneringen och dess prioriteringar är lag (2006:412) om allmänna vattentjänster, lag (2006:544) om extraordinära händelser och kommunallag (2017:725).

Lag om allmänna vattentjänster

Enligt vattentjänstlagen (2006:412) har dricksvattenproducenten i första hand ett ansvar att leverera vatten till hushållsanvändning. Kommunerna har det geografiska områdesansvaret på lokal nivå inför och vid extraordinära händelser; i uppgiften ingår bland annat att samordna information till allmänheten under sådana händelser. För att beredskapsarbetet ska fungera behöver därför aktörer som bedriver en verksamhet se över sin egen planering inför en eventuell situation då dricksvattenförsörjningen inte fungerar som vanligt.

Lag om extraordinära händelser

Varje kommun är enligt lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap, skyldig att analysera vilka extraordinära händelser som kan inträffa i kommunen samt upprätta en plan för hur kommunen ska hantera en extraordinär händelse.

Med extraordinär händelse avses en sådan händelse som avviker från det normala, innebär en allvarlig störning eller överhängande risk för en allvarlig störning i viktiga samhällsfunktioner och kräver skyndsamma insatser av en kommun eller ett landsting.

Kommunallagen

Kommunallagen (2017:725) i sig säger inget om prioritering av nödvatten men är viktig att förhålla sig till, då den ger de grundläggande reglerna för de kommunala befogenheterna.

Viktiga aktörer

Skåne Blekinge Vattentjänst AB

Skåne Blekinge Vattentjänst AB:s (SBVT) huvudsakliga uppgifter är att sköta driften av vatten- och avloppsanläggningarna samt rörnäten inom kommunen. SBVT ansvarar för att ca 4 100 abonnenter motsvarande 11 800 personer får rent dricksvatten i sina kranar, samt tar hand om avloppsvattnet. Totalt distribueras det ca 800 000 m³ dricksvatten varje år. Östra Göinges dricksvatten kommer från naturligt grundvatten. Vattnet produceras dels i fem egna vattenverk men mer än hälften av vatten som distribueras köps från Kristianstad kommun. Vattnet klassas som ett medelhårt-hårt vatten med ett värde ca 7,5–12,5 dH°.

Kristianstad kommun

Kristianstad kommun har 20 kommunala vattenverk och förser cirka 22 000 abonnenter med vatten, allt från små hushåll till stora livsmedelsföretag. Även delar av Östra Göinge kommun får vatten från Kristianstad kommun. Kristianstads centrala vattenverk är störst och pumpar ut 13 000 kubikmeter vatten per dygn. Allt kommunalt dricksvatten i Kristianstad är grundvatten, som oftast är hårt då berggrunden är kalkrik. Grundvattenmagasinet är ett av norra Europas största.

VAKA

VAKA är den nationella vattenkatastrofgruppen som kan ge stöd på plats eller via telefon vid en kris som rör dricksvatten. Det är Livsmedelsverket som ansvarar för VAKA som består av personer från dricksvattenproduktion, miljöskydd, laboratorieverksamhet och räddningstjänst. Gruppen kan bistå kommuner genom expertstöd till exempel när det gäller analys av nuläget och beslut om åtgärder och fortsatt arbete. Det finns också ett nationellt lager för nödvattenmateriel fördelat på olika platser i landet. VAKA är en stödfunktion som nås dygnet runt via SOS-alarm på tel. 020-30 20 30

Den som ringer ska tänka på följande:

- Vara behörig (VA-chef, chef Miljö och hälsoskydd, räddningschef, kommundirektör eller ha fått delegation av annan behörig att kontakta VAKA)
- Meddela SOS-alarm om problemet kortfattat, enkelt och klart.
- VAKA handlägger endast akuta problem med den kommunala dricksvattenförsörjningen (inklusive kvaliteten).
- Det är bättre att agera för tidigt än för sent.
- VAKA:s medverkan är för närvarande kostnadsfri för kommunen.

Krishanteringens grunder

En viktig del i svensk krishantering är vad som brukar kallas de tre grundprinciperna.

Ansvarsprincipen

Den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden ska ha det också under en krissituation. Det betyder att det är den vanliga sjukvården som har hand om vården även vid en kris, att kommunerna sköter skola och äldreomsorg och så vidare.

Likhetsprincipen

Under en kris ska verksamheten fungera på liknande sätt som vid normala förhållanden – så långt det är möjligt. Verksamheten ska också, om det är möjligt, skötas på samma plats som under normala förhållanden.

Närhetsprincipen

En kris ska hanteras där den inträffar och av dem som är närmast berörda och ansvariga. Det är alltså i första hand den drabbade kommunen och den aktuella regionen som leder och arbetar med insatsen. Först om de lokala resurserna inte räcker till blir det aktuellt med statliga insatser.

Aktivering av nödvattenplanen

Vid mindre lokala störningar är det inte säkert att nödvattenplanen aktualiseras. Vid händelser som har begränsad påverkan på samhället kan SBVT ofta lösa situationen själva utan kommunens hjälp. Behöriga att aktivera denna nödvattenplan är kommundirektören, SBVT:s VD och räddningschef eller person som fått delegation av dessa.

Östra Göinge kommun och SBVT:s arbetsfördelning vid en nödvattensituation

I ett scenario där nödvatten måste placeras ut i hela eller delar av kommunen krävs en samverkan mellan Östra Göinge kommun och SBVT. Kommunens säkerhetssamordnare ansvarar för att planen är känd inom Östra Göinge kommun. SBVT:s VD ansvarar för att planen är känd inom SBVT.

Huvudman för Östra Göinge kommuns allmänna VA-anläggningar är kommunstyrelsen.

Östra Göinge kommuns ansvar vid en nödvattensituation:

- Placera ut nödvattentankar
- Koppla in nödvatten till egna nödvattensystem

- Tillse att nödvattentankar bevakas och bemannas vid behov
- Transportera vatten till sårbara grupper med biståndsbeslut som inte själva kan hämta vatten. Övriga sårbara grupper antas höra av sig till anhöriga eller kommunens kundtjänst
- Kommunicera och informera om nödvattensituationen via hemsida och andra kanaler
- Lagerhålla och vårda nödvattentankar före, under och efter nödvattensituation
- Kontakta VAKA vid behov

SBVT:s ansvar vid en nödvattensituation:

- Ha avtal med företag som har livsmedelsklassade tankbilar som kan transportera rent vatten och fylla på nödvattentankar enligt kommunens prioriteringsordning
- Kontakta VAKA vid behov
- Arbeta för att lösa orsaken till nödvattensituationen
- Kommunicera och informera om nödvattensituationen via hemsida, sms eller andra lämpliga medier
- Lagerhålla och vårda nödvattentankar före, under och efter nödvattensituation
- Förebygga nödvattensituationer

Den enskildes och verksamhetens ansvar vid en nödvattensituation

Alla fastighetsägare och abonnenter har ett ansvar att reducera sin vattenförbrukning i fall kommunen har en begränsad vattentillgång. Alla abonnenter har ett ansvar att följa de rådande anvisningarna som VA-huvudmannen ger vid utdelning av nödvatten för att undvika problem så som konflikter och kontaminering av nödvattnet.

Ansvar kommuninvånare

- Invånare har också ett egenansvar vid samhällskriser. Viktigast är att ha vatten, mat och värme så att man klarar sig i ungefär en vecka. Det är också bra att ha tillgång till en radio för att kunna ta del av information från myndigheter och medier
- Kommuninvånarna ansvarar själva för att hämta och transportera hem nödvattnet från hämtstationerna samt att ha behållare för detta. Detta gäller inte kommuninvånare som har biståndsbeslut och därmed får stöd av kommunen
- Kommunicera med grannar och vänner som kan tänkas vara mera utsatta under en nödvattensituation

Vattenbehov vid en nödvattensituation

Livsmedelsverkets erfarenheter från tidigare avbrott i dricksvattenförsörjningen visar att konsumtionen av nödvatten är som störst under det första dygnet, då tillgången på dricksvatten även är som minst. Vid ett stort avbrott i dricksvattenförsörjningen är det svårt att kontrollera att alla kunder endast hämtar den mängd som de är berättigade till och inte mer. Därför kan det vara bra att bemanna hämtstationerna. Ofta är det så att abonnenterna förväntar sig mer dricksvatten än vad som är möjligt i det akuta skedet. Kommuninvånare som är oroliga tenderar att hamstra mer vatten än vad som är berättigat, därför är det viktigt att informera om vilka regler som gäller och hur mycket vatten som finns att tillgå.

Volymer på hämtstationerna

Hur mycket vatten som behövs vid ett hämtställe baseras på antalet personer som förväntas hämta vatten där och hur långt avbrottet i dricksvattenförsörjningen är. Detta styr hur många nödvattentankar som placeras ut vid hämtställena samt hur ofta tankarna fylls på. I bilaga 1 finns uträkningar för de olika byarna samt grundplanering för var hämtstationerna ska iordningsställas.

Enskilda medborgarens behov

Livsmedelsverket har tagit fram material som visar vattenbehoven i en krissituation. Nedan redovisar behovet för den enskilda medborgaren kortsiktigt och långsiktigt.

Invånare: Första dygnen 3–5 l/person och dygn (överlevnadsbehov)

Invånare: Efter ett antal dygn 10–15 l/person och dygn

Invånare: Inom några månader 50–100 l/person och dygn

Vård- och omsorgsboende (15) l/säng och dygn

Vårdpersonal (dryck och viss hygien) 10 l/anställd och dygn

Prioriterade abonnenter

Det finns idag ingen lagstiftning som entydigt reglerar prioritering av dricksvatten i en nödvattensituation. I en nödvattensituation är det viktigt att samhällsviktiga verksamheter kan fortsätta sin dagliga verksamhet. Om en samhällsviktig verksamhet inte kan fortsätta bedrivs påverkas samhället negativt genom att det kan uppstå risk för liv och hälsa varvid samhällets funktionalitet kan påverkas. Att en verksamhet är prioriterad betyder att vattentankbilen kommer köra ut vatten till verksamheten. Är verksamheten en privat aktör ska aktören själv förberett med egen vattentank som vattentankbilen kan fylla på. Verksamheter som har behov av tryckhållning i egna fastigheters internsystem får själva stå för installation, kostnad och material. Prioriterade kommunala verksamheter har egna vattentankar.

Vid en nödvattensituation ska följande samhällsviktiga abonnenter prioriteras under de första 72 timmarna:

1. Äldreboende
2. Skolor
3. Kommunala tillagningskök
4. Hämtstationerna för invånarna

Prioriteringsordningen kan komma ändras beroende på när en situation uppstår. Till exempel kan sommarlov och helgdagar påverka prioriteringsordningen.

Personella resurser

Vid en akut krissituation är det ett omfattande arbete som ska utföras på en kort tid vilket kräver stora personalresurser. Personal från alla verksamheter kan komma att behöva hjälpa

till men även extrainhyrd personal och frivilliga. SBVT:s personal kommer att arbeta med att lösa problemet som orsakar störningen i dricksvattenförsörjningen. Deras viktigaste uppgift är att arbeta för att så fort som möjligt återgå till en normal dricksvattenförsörjning.

Bemanning av hämtstationerna

Vid en aktivering av nödvattenplanen kommer det sannolikt finnas ett behov av bevakning. Det beror på att det snabbt kan bli en orolig stämning i byn om det blir avbrott i dricksvattenförsörjningen. Det kan till exempel finnas invånare som blir oroliga att de själva eller deras närstående inte kommer få så mycket vatten som de behöver.

En eller flera väktare eller ordningsvakter kan överse att det inte uppstår hotfulla eller på andra sätt otrygga situationer på hämtstället. Det kan också bli aktuellt med annan bemanning på hämtstället, till exempel av kommunala tjänstepersoner eller volontärer. Personalens uppgift vid en hämststation är att hjälpa till så att invånare får rätt mängd vatten, hjälpa till med logistiken, bestämma kösystem för fordon och fotgängare samt informera om den aktuella lägesbilden.

Nödvattenutrustning

Kommunens och SBVT:s nödvattenutrustning finns dokumenterad i bilaga 1.

Kritiska avbrottstider

VA-huvudmannen har identifierat tider som är mer kritiska för avbrott i dricksvattenproduktionen och under dessa tider påverkas fler av ett avbrott. Faktorer som spelar in är exempelvis om avbrottet sker under natten då de flesta kommuninvånare sover och de flesta verksamheter är stängda, vilket har en mindre påverkan. Ett annat exempel är om avbrottet inträffar under dagen på en vardag då dricksvattenbehovet inte lika högt som under en helgdag när fler är lediga från arbeten och befinner sig i sina hem. De stora topparna i vattenleveransen är mellan kl. 06:00-09:00 och 16:00-19:00.

Potentiella störningar

Här tas ett par scenarion upp som rör nödvatten och dricksvattenförsörjning under kris, vilket gör att nödvattenplanen aktualiseras.

1. Inget vatten i ledningsnätet
2. Hälsosfarlig vattenkvalitet
3. Hotsituation/extern påverkan/sabotage
4. Torka/vattenbrist

1. Inget vatten i ledningsnätet

Inget tryck i ledningsnätet resulterar i att abonnenterna inte har dricksvatten och leder till att nödvattenplanen aktualiseras. Verksamheter med tryckhållningsbehov i fastigheternas egna interna system får stå för det själva.

2. Hälsosfarlig vattenkvalitet

Efter att prover på vatten som skickats för analys visar det sig att vattnet är hälsofarligt, nödvattenplanen aktualiseras.

Mikrobiologisk förorening:

Inget vatten körs ut till hämtstationerna, då kokning av vatten är någonting som enskild ska ha beredskap för. Nödvatten körs ut till de samhällsviktiga verksamheterna vid behov.

Kemisk förorening:

Att koka vattnet kommer inte fungera i detta scenario. Nödvattenplanen aktiveras och nödvatten körs ut till hämtstationerna samt samhällsviktig verksamhet. Duschalternativ för invånare bör ses över.

Hotsituation/extern påverkan/sabotage

Vid skadegörelse eller sabotage mot vattenanläggning och osäkerhet kring dricksvattnets kvalitet råder aktiveras nödvattenplanen och nödvatten körs ut enligt prioriteringsordningen.

Torka/vattenbrist

Vid torka/vattenbrist är det viktigt att ta i beaktande att även personer med egen brunn kommer påverkas i större utsträckning än vid till exempel förorening i SBVT:s vattenledningar. Det är vanligt att torka påverkar enskild vattenförsörjning via egen brunn då dessa använder de ytligare grundvattenmagasinen. Enskilda kan alltså påverkas utan att kommunen i stort påverkas. I lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster regleras att det är kommunen som har rättsligt bestämmande inflytande oavsett om kommunen själv eller annan organisation driver VA-anläggningen. Personer med uttorkad brunn hänvisas till SBVT:s vattenkiosker eller kontakta externa aktörer.

Kommunikation

Information som bör publiceras vid en nödvattensituation är:

- Information om händelsen
- Hämtstationernas placering
- Information om kvalitén på dricksvattnet/eventuella kokningsrekommendationer
- Information om att medborgarna måste ha egna kärl för dricksvatten
- Beräknad mängd per person
- Information om sanitet
- Vid sjukdom kontakta 1177
- Vid akuta livshotande tillstånd 112

Den beräknande mängden nödvatten innefattar inte vatten till sanitet. Vatten för att täcka de sanitära behoven skall införskaffas via andra alternativa vattenkällor. Utöver allmänheten bör följande aktörer vara lämpliga att informera:

- Media
- Primärvård
- Sjukhus
- Räddningstjänsten
- Polis
- Berörda myndigheter
- Kommunens verksamheter

- Restauranger och livsmedelsproducenter
- Länsstyrelsens tjänsteman i beredskap
- Mottagare av kommunalt vatten

Övriga konsekvenser vid vattenavbrott

Det finns ett antal konsekvenser vid ett vattenavbrott som nödvattenplanen inte tar hänsyn till. Vatten behövs inte bara för dryck, matlagning och personlig hygien utan också inom nedanstående områden. Detta är en grundplanering och kommer byggas på efterhand.

Djurhållning

Nödvatten är inte till för att förse djur med vatten, det är den enskilda djurägarens ansvar. Går det inte att förse djur (i större djurhållningar) med vatten så blir nödslakt sista alternativet.

Toalett

Utan vatten i ledningsnätet fungerar inte heller toaletter. Det blir snabbt ett sanitärt problem.

Definitioner

Nödvatten:

Nödvatten är dricksvatten som distribueras på annat sätt än genom ledningsnätet. Begreppet signalerar att det handlar om en situation som innebär någon form av samhällsstörning.

Dricksvatten:

Med begreppet dricksvatten avses det vatten som produceras för att nyttjas som dryck, till matlagning och beredning av livsmedel samt används i livsmedelsproducerande företag. Dricksvattnet ska vara hälsosamt och rent.

Reservvatten:

Distribution av reservvatten sker i det ordinarie ledningsnätet eller i ett provisoriskt ledningsnät. Reservvattenförsörjningen baseras på en alternativ vattentäkt eller ett alternativt vattenverk.

Ytvatten:

Vatten som är synligt i form av sjöar, vattendrag och hav.

Grundvatten:

Vatten som tränger djupt ned i marken och fyller hålrummen i jord och berg.

Råvatten:

Råvatten är råvara till dricksvatten och vars ursprung är grundvatten eller ytvatten.

Vattenskyddsområde:

Finns för att skydda vattentillgångar som är viktiga för dricksvattnet. På det viset säkras tillgången till dricksvatten i framtiden. Inom ett vattenskyddsområde finns bestämmelser

(skyddsföreskrifter) som styr vad som är tillåtet och inte, för att vattnets kvalitet inte ska hotas.

Vattentäkt:

Är den källa ifrån vilken man tar vatten för att göra dricksvatten. Det vattnet kallas råvatten och är det vatten som efter behandling i vattenverket kan levereras som ett godkänt dricksvatten.

Avrinningsområde:

Ett avrinningsområde är det område, både markyta och vattenyta som samlar upp all den nederbörd som rinner fram till en viss punkt i ett vattendrag. Avrinningsområden begränsas av höjdryggar, som delar flödet från regn och smältvatten åt olika håll. Dessa gränser kallas för vattendelare.

Samhällsstörning:

Men samhällsstörning menas de företeelser och händelser som hotar och ger skadeverkningar på det som ska skyddas i samhället.

Vattendom:

En vattendom fastställer hur vatten ska tappas ur en sjö, genom en damm eller vattenkraftverk och inom vilka gränser dessa vattenstånd måste ligga och under vilken tid dessa värden gäller. En vattendom kan också fastställa det maximala djupet på diken och kanaler

Vattenverk:

Där vattnet renas innan det går ut i kranarna.

Hämtstation

Det är den plats dit medborgarna och verksamheterna hänvisas till för att hämta nödvatten.